

Maria Stanisława Konopnicka z domu Wasiłowska (pseud. „Jan Sawa”, „Marko”, „Jan Waręż”, „Humanus”, „Ursus”, „Mruczysław Pazurek”) to polska poetka i nowelistka okresu realizmu, krytyk literacki, publicystka i tłumaczka. Urodziła się 23 maja 1842 w Suwałkach, jako drugie dziecko Scholastyki z Turskich i Józefa Wasiłowskiego. Prócz starszej siostry Wandy, Maria miała jeszcze czwórkę rodzeństwa: Jana Jarosława, Laurę Celinę, Zofię i Jadwigę Julię.

W 1841 roku państwo Wasiłowscy zamieszkali w Suwałkach w domu przy dzisiejszej ul. Kościuszki 31 (wówczas Petersburskiej 200). W roku 1849, kiedy Maria miała siedem lat, Wasiłowscy przenieśli się do Kalisza i zamieszkali na Warszawskim Przedmieściu, w jednym z mieszkań pałacu Puchalskich przy dzisiejszym pl. Jana Kilińskiego 4 (wówczas Stawiszyńskim Przedmieściu).

Matka Marii zmarła w 1854 roku i została pochowana na Cmentarzu Miejskim w Kaliszu. Ojciec Marii był prawnikiem, obrońcą Prokuraturii Generalnej i patronem Trybunału Cywilnego oraz znawcą i miłośnikiem literatury. Po śmierci ukochanej żony wychowywał dzieci w tradycji chrześcijańskiej, bez kobiecego wpływu. Atmosfera powagi, patriotyzmu i surowych nauk moralnych miała duży wpływ na Marię. W latach 1855–1856 uczyła się z siostrą Wandą na pensji u sióstr sakramentek w Warszawie, gdzie zetknęła się z Elizą Pawłowską, później Orzeszkową. Przyjaźń ich, scementowana wspólnymi zainteresowaniami literackimi, przetrwała całe życie Marii.

Brat Marii, student politechniki w Liège Jan Wasiłowski, poległ 19 lutego 1863 w powstaniu styczniowym, w bitwie pod Krzywosądem, w pierwszej bitwie swojego oddziału. Jedną z sióstr, Celina (ur. 1850 w Kaliszu) wyszła za mąż za Włodzimierz Świrskiego, pochodzącego z kniaziowskiej rodziny herbu Lis, oficera armii rosyjskiej, ich synem był Jerzy Świrski, admirał i dowódca polskiej Marynarki Wojennej w czasie II wojny światowej.

We wrześniu 1862 w kaliskim kościele św. Mikołaja Biskupa Maria Wasiłowska poślubiła starszego od niej o 12 lat Jarosława Konopnickiego herbu Jastrzębiec (nazywała go w listach „wąsatym aniołem”). Po ślubie wraz z mężem zamieszkała w Bronowie w ówczesnej guberni kaliskiej (dziś województwo łódzkie). Jarosław, jako najstarszy z braci, zarządzał kluczem dóbr rodzinnych, w skład których wchodziły wsie: Konopnica, Bronówek i Bronów. Majątek ten był okazały, ale zaniedbany. Dworek w Bronowie wydał się Marii rajem. Ulubionym miejscem przyszłej poetki był ogród i zaciéniona altana, służąca w letnie dni do wypoczynku po codziennych trudach. Na strychu od-

kryła mnóstwo książek, które od niepamiętnych czasów tam wygnane, służyły już tylko jako nogi przeróżnym faskom i skrzyniom kalekim, już to jako pastwa myszom, już wreszcie jako zapas bibuły dwom może pokoleniom gospodyń domu. Po skończeniu zajęć gospodarskich zaczęła czytać namiętnie i bez wyboru, poznawała klasyków francuskich i niemieckich, uciekając od gwarnych biesiad, zjazdów, polowań, jarmarków i sądów polubownych.

W czasie dziesięciu lat małżeństwa Maria urodziła ośmioro dzieci (Władysław i Stefan, zmarli zaraz po urodzeniu). Po narodzinach pierworodnego syna Tadeusza, szukając spokoju wędrowała najpierw sama, a później z coraz liczniejszą gromadką swoich dzieci po polach i lasach. W niedziele, przy dobrej pogodzie, kazała zaprzęgać parę koni do bryczki i wyruszała z dziećmi na całodzienne wycieczki do pobliskich wsi i miasteczek. Jarosław często po kilka dni nie był w domu i choć trud prowadzenia gospodarstwa oraz wychowania dzieci spała na Marię miała zawsze czas dla ludu, któremu lekarką była i matką dobrą.

Dzieci państwa Konopnickich bawiły się z dziećmi chłopskimi w gaskę i lisa, musztry i instrukcje wojskowe, wojny polowania i grały w piłkę. Podczas zabawy dzieci miały poznawać otaczający ich świat i przyrodę – drzewa, ptaki, zwierzęta, owady; uczyły się historii, obserwowały zwyczaje wiejskie, pracę w gospodarstwie, zajęcia na wsi. Niania Rozalia opowiadała im przeróżne bajki, a matka zajmowała się nauką i czytała im książki (choć przeciętna biblioteczka dziecięca w tamtych czasach była bardzo skromna, zbliżał się dopiero wiek dziecka z literaturą specjalnie dla dzieci przeznaczoną, do czego Maria znacznie się przysłużyła swoimi późniejszymi utworami).

W 1870 roku Maria Konopnicka zadebiutowała na łamach „Kaliszanina” wierszem „W zimowy poranek”. Miastu, uznanemu przez poetkę za rodzinne, poświęciła trzy utwory poetyckie: dwa zatytułowane „Kaliszowi” (1888 i 1907) i „Memu miastu” (1897).

Pierwsze problemy małżeńskie pojawiły się, gdy młodszy bracia męża zaczęli żądać swych część rodzinnego majątku. Zaczęły się kłótnie i „ciche dni”. Konopnicka nie mogła, jak później pisała w jednym ze swych autobiograficznych wierszy, znieść ograniczeń narzucających jej przez męża. Nie odpowiadała jej rola gospodyni domowej, a Jarosławowi nie podobały się literackie zainteresowania żony, która zaczęła pisać właśnie w czasie ich małżeństwa. W 1872 roku ojciec Jarosława Wawrzyniec sprzedał majątek w Bronowie i rodzina Konopnickich zmuszona była przenieść się do dzierzawionego nieopodal Gusina.

Stan zdrowia Marii pogorszył się na tyle, że lekarz zmusił ją w roku 1875 do wyjazdu do Szczawnicy. Pobyt w Tatrach na dobre rozbudził w Konopnickiej poetkę. Po powrocie do domu napisała cykl wierszy *W górach*, który drukowano w *Tygodniku Ilustrowanym* i

który przychylnie zrecenzował Henryk Sienkiewicz, wychwalając jej *talent na wskroś rodzimy, oryginalny i świeży*. Po sukcesie poetyckim postanowiła sama zadbać o dzieci i siebie i w 1877 roku przenosi się z dziećmi do Warszawy, gdzie mieszkała do 1890 roku. W Warszawie pracowała jako korepetytorka, wieczorami zajmując się pisaniem. *Męczennica na progu życia, teraz staje się bohaterką. Stwarza sama siebie i dla swych dzieci środki do życia i środki do kształcenia tych ostatnich*. Mimo rozstania Konopnicka nie zerwała kontaktów z Jarosławem: dzieci jeździły do podupadającego Gusina na święta i wakacje, a poetka wysłała mężowi pieniądze na podróż do Krakowa na jubileusz swojej twórczości.

Z czasem stała się coraz bardziej popularna i mogła pozwolić sobie na upragnione podróże: w 1882 roku odbyła podróż do Austrii i Włoch, w 1884 roku do Czech, gdzie zetknęła się ze środowiskiem pierwszych socjalistów.

Na przełomie 1907 i 1908 roku tworzy *Rotę*, która w 1910 ukazała się drukiem w kilku poczytnych pismach i podczas odsłonięcia pomnika Władysława Jagiełły w Krakowie chór odśpiewał skomponowany przez Feliksa Nowowiejskiego *Hymn grunwaldzki* czyli *Rotę*, która stała się symbolem zjednoczenia Polaków i nieformalnym hymnem narodowym. Stworzenie *Roty* uznano za największą zasługę Marii Konopnickiej.

Na 25-lecie pracy pisarskiej Konopnicka otrzymała w darze narodowym dworek w Żarnowcu koło Krosna na Pogórzu Karpackim, w którym zamieszkała z poznaną w 1889 roku malarką i feministką Marią Dulębianką. Razem odbywały stąd podróże dla ratowania zdrowia Konopnickiej do Austrii, Francji, Niemiec, Włoch i Szwajcarii.

Maria Konopnicka zmarła na zapalenie płuc 8 października 1910 roku w sanatorium „Kisielki” we Lwowie. Została pochowana 11 października 1910 roku na cmentarzu Łyczakowskim w Panteonie Wielkich Lwowian. Pogrzeb, zorganizowany przez Marię Dulębiankę, stał się wielką manifestacją patriotyczną, w której udział wzięło blisko 50 000 osób. Popiersie nagrobne wykonała Luna Drexlerówna, a na cokole wyryto fragment wiersza Konopnickiej *Na cmentarzu*:

...Proście wy Boga o takie mogiły,
Które leż nie chcą, ni skarg, ni żalości,
Lecz dają sercom moc czynu, zdroj siły
Na dzień przyszłości...

KALENDARUM ŻYCIA I TWÓRCZOŚCI MARII KONOPNICKIEJ

- 1841 - państwo Wasiłowscy zamieszkali w Suwałkach
- 23 V 1842 - urodziła się Maria Stanisława Wasiłowska
- 1849- Scholastyka i Józef Wasiłowscy przenieśli się do Kalisza
- 1854 - zmarła matka Marii, która została pochowana na Cmentarzu Miejskim w Kaliszu
- 1855-1856 - Maria uczyła się z siostrą na pensji u sióstr sakramentek w Warszawie
- 19 II 1863 - w powstaniu styczniowym poległ brat Marii Jan Wasiłowski
- 10 IX 1862 - Maria Wasiłowska poślubiła starszego od niej o 12 lat Jarosława Konopnickiego i wraz z mężem wprowadza się do Bronowa

1863 - urodził się pierworodny syn państwa Konopnickich Tadeusz
 1863 - w obawie przed aresztowaniem Jarosława, Konopniccy wyjeżdżają do Wiednia i Drezna
 1864 - powrót do Bronowa
 1866 - urodziła się córka Zofia
 1867 - urodził się syn Stanisław
 1868 - urodził się syn Jan
 1869 - urodziła się córka Helena
 1870 - urodziła się najmłodsza córka Laura
 10 V 1870 - W **Kaliszaninie** opublikowano debiutancki wiersz pt. **W zimowy poranek**
 1872 (lub 1973) - ojciec Jarosława Wawrzyniec sprzedał majątek w Bronowie i rodzina Konopnickich przeniosi się do Gusina
 1875 - stan zdrowia Marii pogorszył się na tyle, że lekarz nakazał jej wyjazd do Szczawnicy
 1876 - w **Tygodniku Ilustrowanym** wydrukowano cykl wierszy **W górach**
 1877 - Maria przeniosiła się z dziećmi do Warszawy (swój wyjazd utrwaliła w wierszu **Przed odlotem**)
 1878 - zmarł ojciec Marii Józef Wasiłowski
 1881 - ukazują się **Z przeszłości. Fragmenty dramatyczne** o prześladowanych przez Kościół uczonych oraz **Poezje**
 1882 - Maria odbyła podróż do Austrii i Włoch
 1884 - pojechała do Czech, gdzie zetknęła się ze środowiskiem pierwszych socjalistów
 1884-1887 - kierowała redakcją tygodnika dla kobiet **Świt**
 1888 - ukazują się **Cztery nowele**
 1890 - wychodzi drukiem zbiór nowej **Moi znajomi**
 1893 - ukazują się zbiór nowel **Na drodze**, zawierał m.in. nowele **Dym, Mendel Gdański, Nasza szkapka** oraz **O Janku Wędrowniczku**
 1896 - pierwsze wydanie **O krasnoludkach i o sierotce Marysi**
 1897 - opublikowany zostaje zbiór **Nowele** oraz zbiór wierszy **Linie i dźwięki**
 1896 - drukiem wychodzi zbiór wierszy **Z mojej Biblii**
 1897 - ukazują się tomik poetycki **Memu miastu** oraz zbiór nowel **Ludzie i rzeczy**, który zawierał m.in. **Miłosierdzie gminy**
 1901 - wydrukowany zostaje zbiór wierszy **Italia**
 1903 - publikacja **Na jagody**
 1903 - na 25-lecie pracy pisarskiej Konopnicka otrzymała w darze narodowym dworek w Żarnowcu koło Krosna (na Pogórzu Karpackim)
 1903 - wychodzi zbiór wierszy **Drobiazgi z podróźnej teki**
 1904 - opublikowany zostaje tomik **Śpiewnik historyczny**
 1905 - ukazują się **Szkolne przygody Pimpusia Sadelko** i zbiory wierszy **Ludziom i chwilom** oraz **Nowe pieśni**
 1906 - wydrukowany zostaje tom wierszy **Głosy ciszy**
 1907 - umiera mąż Marii Jarosław Konopnicki
 1908 - druk **Roty** w miesięczniku **Przodownica**
 1910 - poemat **Pan Balcer w Brazylii**
 8 X 1910 - Maria Konopnicka zmarła na zapalenie płuc roku w sanatorium „Kisielki” we Lwowie
 11 X 1910 - pogrzeb Marii Konopnickiej na cmentarzu Łyczakowskim
 1913 - pośmiertnie ukazują się poemat **Imagina**

Ważniejsze utwory dla dzieci:

A jak poszedł król na wojnę	Mały trębacz	Podróż na bocianie
Bocian	Marzenie chłopca	Poranek
Choinka w lesie	Muchy samochwały	Pranie
Co mówi zegar	Na fujarce	Przy mrowisku
Co słońko widziało	Na jagody	Rzeka
Co Staś pisze	Nasz domek	Sanna
Co Staś widział w polu	Nasz świat	Skąd się biorą piosenki
Czytanie	Nasza Hania	Sposób na laleczkę
Deszczyk	Nasza szkapka	Stefek Burczymucha
Dym	Nasze kwiaty	Szkolne przygody Pimpusia Sadelko
Dziadek przyjdzie	Niezabudka	Tęcza
Dzień dobry	O czym ptaszek śpiewa	Tęczowy duszek
Franek	O Janku Wędrowniczku	W lesie
Gra w lisa	O krasnoludkach i o sierotce Marysi	W szkole
Jabłonka	Ogródek	Wesoły Janek
Jak Mańcia czyta książeczkę	Oj, kłopoty! To nie żarty!	Zajączek
Jak szła Wisła do morza	Pan Franciszek	Zamiary Stasia
Jasio Śpieszek	Pan Zielonka	Zosia i jej mopsy
Jesienią	Parasol	Zła zima
Komedia przy myciu	Pobudka wiosny	Zmarzłak
Kukułeczka	Pojedziemy w cudny kraj	Żuczek